

Збірник наукових праць викладачів та молодих науковців Житомирського державного університету імені Івана Франка: Матеріали наукової конференції викладачів та молодих науковців Житомирського державного університету імені Івана Франка з нагоди Днів науки та 30-річчя діяльності аспірантури / за заг. ред. Галини Киричук, Тетяни Боцян, Інеси Новіцької. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2022. Вип. 1.

Рекомендація до друку від 27.05.2022 р. (протокол Вченої ради ЖДУ ім. І.Франка № 8)

Дубасенюк Олександра

доктор педагогічних наук, професор

dubasenyuk@ukr.net

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ PhD У СФЕРІ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

В умовах освітніх трансформацій особливої актуальності набуває творчий розвиток молодих науковців, які своєю науковою діяльністю збагачують та нарощують інтелектуальний потенціал українського суспільства. Велику роль у цьому процесі відіграють наукові школи, науковці яких здійснюють передачу «духовного капіталу» від старшого до молодого покоління. Наукова школа – співтовариство вчених різних статусів, компетенції і спеціалізації, які координують свою дослідницьку діяльність, що зробили внесок у реалізацію і розвиток дослідницької програми і здатних активно представляти і захищати цілі та результати програми [1, с. 27]. Саме в наукових школах відбувається розвиток і становлення дослідницької компетентності молодих дослідників. В Житомирській науково-педагогічній школі понад 100 молодих науковців пройшли шлях неперервного акмеозростання, набули наукові ступені доктора філософії та доктора наук [2].

Мета статті: обґрунтувати акмеологічні засади розвитку дослідницької компетентності здобувачів PhD у сфері педагогічної науки

Акмеологічні засади розвитку дослідницької компетентності молодих дослідників передбачають їх спрямованість на постійне осмислення і пізнання педагогічних явищ та процесів, неперервне самовдосконалення, досягнення акмевершин у творчій діяльності, виявлення її закономірностей. Проблемі акмеологічного зростання дослідницької компетентності молодих науковців у сфері педагогічної науки присвячено чисельні наукові праці: акмеологічні проблеми досліджували Н.В. Кузьміна, О.В. Вознюк, В.М. Гладкова, С.О. Сисоєва, Н.Г. Сидорчук, Н.П. та інші [2]; становленню молодих науковців присвятили свої праці О.Є. Антонова, Н.П. Бірук, О.А. Гнізділова, Л.О. Хомич та ін. ; дослідницькій компетентності – В.І. Бондар, С.У. Гончаренко, М.С. Головань, Н.Г. Ничкало, В.В. Яценко та ін. [3, 4]

На основі аналізу існуючих підходів у науковій літературі визначимо сутність поняття «дослідницька компетентність» як сукупність якостей особистості; володіння дослідницькими знаннями, уміннями, навичками, готовність і мотивація до здійснення дослідницької діяльності і впровадження результатів досліджень у педагогічну діяльність [4, 5]. Відтак, дослідницька компетентність являє інтегративне динамічне утворення особистості, яке характеризується знаннями та вміннями в галузі проведеного педагогічного дослідження, в якому відчувають потребу і яке є необхідним та актуальним, а також досвідом творчого використання у вихованні і навчанні молодих дослідників інформації, отриманої під час дослідження. Структура дослідницької компетентності включає такі компоненти: ціле-мотиваційний, ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний, особистісний. На цій основі виділяємо етапи акмезростання молодих науковців в умовах аспірантури.

І. Акмепокладання - початковий етап – характеризується постановкою мети на основі бажання та потреби розвивати свій інтелектуальний потенціал, інтересу до дослідницької діяльності, до творчого процесу. Молоді дослідники на цьому етапі аналізують філософську, науково-педагогічну літературу, досвід досвідчених науковців. Вони прагнуть виокремити власний напрям дослідження, якому мають бажання присвятити своє життя. При цьому їх приваблює ціннісна

спрямованість дослідницької діяльності, оскільки результати наукової діяльності суттєво впливають на розвиток всього суспільства і кожної країни. Молоді дослідники починають вивчати методи науково-педагогічного дослідження, а також форми, засоби науково-дослідницької діяльності; знайомляться з періодичними виданнями, науковими працями вчених, беруть участь у конференціях скоріше як слухачі. Їх ідеї на початковому етапі мають репродуктивний характер. Особистісні якості молодих дослідників характеризуються цілеспрямованістю, активністю, аналітичністю. Вони оволодівають способами цілепокладання та стратегіями постановки мети.

Результатом початкового етапу є виділення власного напрямку наукового пошуку. Це суттєвий момент, оскільки він визначає подальшу стратегію діяльності молодого дослідника на науковому шляху.

II. Акмєстановлення – основний етап. У здобувачів зростає подальший інтерес до проблеми, прагнення знайти актуальну проблему у межах виділеного напрямку, що передбачає цілеспрямоване вивчення визначеної проблеми, формулювання теми дисертаційного дослідження здобувачів PhD у сфері педагогічної науки, поглиблення набутих знань. Підвищується рівень мотивації, ціннісне ставлення до наукового дослідження. Науковці зацікавлено вивчають монографічну літературу, дисертаційні дослідження, періодику, матеріали науково-практичних конференцій. На цьому етапі деталізується та реалізується план дослідження, удосконалюється його структура, продовжують поглиблено вивчатися відповідні наукові джерела, література. Дослідники застосовують у роботі як теоретичні методи науково-педагогічного дослідження (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, моделювання тощо), так і емпіричні методи (спостереження, анкетування, опитування, вивчення передового педагогічного досвіду, педагогічний експеримент). Якщо тема передбачає вивчення професійної підготовки фахівців/учителів, науковці аналізують кращий практичний досвід, здійснюють експериментальну роботу. Навчаються писати наукові статті, тези, беруть участь у наукових конференціях, тренінгах. Молоді науковці починають усвідомлювати важливість проведеного дослідження. Кожен

момент роботи супроводжується самоаналізом проведеної роботи. Продовжують розвиваються особистісні якості здобувачів, які характеризуються вираженою цілеспрямованістю, наполегливістю, ініціативою, творчим підходом, самостійністю, уважністю, зацікавленістю, глибокою осмисленістю досліджуваної проблеми.

Результатом цього етапу є набуття здобувачами освіти основ дослідницької компетентності, зокрема поглиблення науково-педагогічних знань, розвиток умінь, відносин, особистісних якостей, а також оволодіння способами цілездійснення.

III. Етап акмедосягнення. Молоді дослідники прагнуть виконати окреслений план дисертаційного дослідження, завершують експериментальну роботу. Водночас не припиняється подальше вивчення наукової літератури, відбувається заглиблення у досліджувану проблему. Результати дисертаційного дослідження оформлюються відповідно визначених вимог. Окрім фахових статей друкуються статті у наукометричних виданнях. Можливе написання науково-методичних посібників, рекомендацій. Окремі дослідники видають монографії з проблеми дослідження. Про результати проведеного дослідження доповідається на наукових конференціях. Період акмезростання молодих науковців також характеризується значним розвитком їх особистісних якостей: високим інтелектуальним рівнем, креативністю, самостійністю, вимогливістю, цілествердженням (реалізацією поставленої мети), переконаністю у необхідності виконаного дослідження, упевненість у своїх силах, концентрованість на головних ідеях, академічною доброчесністю. Їх відрізняє висока мовленнєва культура.

Результатом цього етапу є захисти дисертаційних робіт і отримання наукового звання доктора філософії. Суттєвим наслідком акмезростання науковців є набуття ними високого рівня дослідницької компетентності. Найбільш талановиті молоді науковців продовжують творчий науковий пошук, ставляться нові цілі, завдання і це набуває для них особливого сенсу в житті. Вони постійно прагнуть досягати нових акмевершин.

Для молодих дослідників у Житомирському державному університеті імені Івана Франка на кафедрі професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління нами підготовлено навчально-методичні посібники «Методологія і методи науково-педагогічного дослідження», «Актуальні проблеми професійної освіти», в яких розкриваються цілі, зміст, форми та методи науково-педагогічного дослідження [6, 7].

Таким чином, молоді науковці, які цілеспрямовано і наполегливо здійснюють науковий пошук, досягають значних результатів/акмевершин, успішно завершують свої дослідження і продовжують працювати далі. Для креативних науковців притаманне невинне акмезростання, їх прагнення розробити та впровадити у педагогічну практику освітні інноваційні стратегії та технології, принести користь державі та суспільству.

Список використаних джерел та літератури

1. Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. 692 с.
2. Акмедосягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 404 с.
3. Бондар В. І. Формування компетентності та конкурентоздатності випускника педагогічного ВНЗ / В. І. Бондар // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Сер. 17 : Теорія і практика навчання і виховання. К., 2007. Вип. 6. С. 3 – 9.
4. Гончаренко С. У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень. *Вісник Академії педагогічних наук України*, 1993. № 1. С. 11-23.
5. Головань М. С. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність» / М. С. Головань, В. В. Яценко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць. Випуск VII. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. С. 55–62.].
6. Актуальні проблеми професійної освіти / Укл. Дубасенюк О.А.: навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 354 с.
7. Дубасенюк О. А. Методологія та методи науково-педагогічного дослідження: навч.-методичний посібник. Житомир: Полісся. 2018. 256 с.

